

İdarelerin İnternet Sitelerinden Doğan Sorumlulukları

Ali Haydar DOĐU¹

¹Karadeniz Teknik Üniversitesi, Enformatik Bölümü, Trabzon
ahdogu@ktu.edu.tr

Özet: İnternet, günümüzün en etkili iletişim aracı olarak idareler tarafından da yoğun biçimde kullanılmaktadır. Birçok işlem ve eylemlerini sahip olduğu internet sitesi aracılığı ile sunan idarelerin bu teknolojiye paralel olarak bir takım sorumlulukları da üstlenmesi kaçınılmazdır. Bu çalışmada idarelerin, internet sitelerindeki yayınları nedeniyle doğan sorumlulukları emsal yargı kararları ile birlikte incelenmiştir.

Anahtar Sözcükler: İdare, İnternet, İnternet Sitesi

Abstract: İnternet is used extensively as the most effective means of communication by administration. Administration that offers many transactions and activities via its internet site is inevitable to take on some responsibilities in parallel with this technology. In this study, responsibilities of administration, which is caused by publications on the internet sites, are analyzed with similar judicial decisions.

1. Giriş

İnternet Ortamı

İnternet ile ilgili mevcut tek kanun olarak tanımlayabilecek olduğumuz 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkındaki Kanun'un 2. maddesinde internet ortamı, "haberleşme ile kişisel veya kurumsal bilgisayar sistemleri dışında kalan ve kamuya açık olan internet üzerinde oluşturulan ortam" olarak tanımlanmaktadır. Aynı maddede internet ortamında yapılan yayın ise "internet ortamında yer alan ve içeriğine belirsiz sayıda kişilerin ulaşabileceği veri" olarak ifade edilmektedir. İnternet ortamında ses, yazı ve görüntü aynı anda işlenebildiği için internet diğer iletişim araçlarına kıyasla hem daha etkin hem de daha geniş bir alana

ulaşabilmektedir [1]. Gazete, radyo ve televizyondan sonra çağın yeni iletişim aracı olarak internetin, gerek bireysel gerekse kitle iletişim aracı olarak kullanımı ve kullanıcı sayısı her geçen gün artmaktadır [2]. İnternet ortamının yeni bir kamusal alan olduğu görüşünü savunanlar bulunmaktadır. Kamusal alan, kişilerin iletişim kurdukları ve birey oldukları yerdir [3]. İnternet ortamı sayesinde sıradan bir kişi bile her konuda görüş bildirebilmekte ve bilgi paylaşabilmektedir.

İnternet, kullanıcılar bakımından çok hızlı ve maliyeti düşük bir iletişim aracı [4] olmakla beraber yayımlanan içeriklerin dünyanın dört bir tarafına çok kısa bir süre içinde ulaşması ve internet bağlantısı olan her bilgisayardan bu bilgilerin görülebilmesi, özellikle facebook, twitter gibi sosyal paylaşım siteleri kullanılarak milyonlarca kişinin kendi

aralarında iletişime geçebilmesi [5], internetin denetiminin de ne denli önemli olduğunu ortaya koymaktadır [6]. Yazılı, görsel ve işitsel basın araçlarında olduğu gibi internet ile yapılan iletişimde de düzenlemeler olmalıdır [7]. İnternet sistemini tümüyle kontrol edebilen ve denetleyen bir organizasyon mevcut değildir [8]. Bu organizasyonu sağlayabilmek ve özellikle internet ortamının kullanılarak suç işlenmesinin önüne geçebilmek için ulusal ve uluslararası kurumlar arasında işbirliği yapılmaktadır. Avrupa Siber Suç Sözleşmesi bu işbirliğinin bir örneğidir. İnternet suçları ile ilgili ilk uluslararası bu sözleşmede, bilgisayar sahtekârlığı, telif hakları, çocuk pornografisi, network (ağ) güvenliği ve benzeri suçlar ele alınarak bu konularda işbirliğinin geliştirilmesi ve ortak hareket edilmesi amaçlanmıştır [4:12].

İçerik Sağlayıcılar

5651 sayılı Kanun' a göre internet ortamında kullanıcılara her türlü bilgi veya veriyi üreten, değiştiren ve sağlayan gerçek veya tüzel kişiler, içerik sağlayıcıdır. Örneğin kendisine ait bir internet sitesi olan ve bu sitenin içeriğini kendisi belirleyen ve zamanla güncelleyen bu sitesinin sahibi, bir içerik sağlayıcıdır. Resmi kurumlar, üniversiteler ve benzeri kuruluşlar resmi internet siteleri nedeniyle birer içerik sağlayıcıdır. İçerik sağlayıcılar, internet ortamında yayınladıkları bilgi veya veriyi üretirler, değiştirirler ya da sağlarlar [9]. İnternet sitesini yöneten, site içerisinde kullanıcıların içerik eklemesine ortam hazırlayanların içerik sağlayıcı olup olmadıkları tartışmalı olmakla birlikte bu yöneticilerin sorumlulukları, yapılan uyarılara rağmen hukuka aykırı içeriği internet sitesinde tutmaya devam etmeleri halinde doğacaktır [9:78]. Öte yandan özellikle internet ortamında yapılan bir haber yazısını okuduktan sonra altına yorum yapan kullanıcılar içerik sağlayıcı konumundadırlar [2:30].

2.İdarelerin İnternet Sitesi

Mevzuat Yönünden

Elektronik iletişim ve araçları artık her alanda kullanılmaktadır. İdareler de bu gelişime kayıtsız kalamamış, gerek işlem ve eylemlerinde gerekse hizmet verdikleri kişi ve diğer birimlerle olan iletişimlerinde bu teknolojinin bir parçası olan internet sitelerini hazırlayarak kamuoyunun kullanımına açmışlardır.

Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmelere paralel olarak kurulan bu internet siteleri, idarelere ilk dönemlerde zaman, yer, verimlilik ve benzeri bakımlardan fayda sağlaması nedeni ile denetimleri ikinci plana bırakılmış ancak zaman içerisinde ortaya çıkan ihlaller, adı geçen bu sitelerinde belli bir düzen ve kurallar içerisinde yayınlanması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır.

İdarelerin internet sitelerine yönelik belki de ilk düzenleme E-Dönüşüm Türkiye Projesi çalışmaları kapsamında hazırlanan 27.1.2007 tarih ve 2007/4 sayılı Başbakanlık Genelgesi olmuştur. Bu genelge ile hazırlanan "Kamu Kurumları İnternet Siteleri Kılavuzu", tüm kamu kurumu internet sitelerinin sağlaması gereken asgari içerik ve sunum şekillerini belirleme amacıyla, uluslararası standartlar ve diğer ülkelerde yapılan benzer çalışmaların çıktıkları temel alınarak hazırlanmıştır.

İdarelerin internet sitesi açması noktasında bir başka düzenleme, 31.7.2009 tarih ve 27305 sayılı Resmi Gazete ile yayımlanan "Kamu Hizmetlerinin Sunumunda Uyulacak Usul ve Esaslara İlişkin Yönetmelik" olarak karşımıza çıkmaktadır. Etkin, verimli, hesap verebilir, vatandaş beyanına güvenen ve şeffaf bir kamu yönetimi oluşturmak, kamu hizmetlerinin hızlı, kaliteli, basitleştirilmiş ve düşük maliyetli bir şekilde yerine getirilmesini sağlamak üzere idarenin sorumluluklarının ifade edildiği bu yönetmelik içerisinde, idarenin, basılı

ortamdaki bilgi ve belgelerin elektronik ortama taşınması ve paylaşılması idareye verilen bir görev olarak yerini almaktadır.

İdarelerin internet siteleri kurmaları şeffaf ve hesap verebilir bir yönetim anlayışının gelişmesine katkı sağladığı gibi idarenin hizmetlerinden etkilenen diğer birey ve birimlerin de görüş ve önerilerini kolaylıkla iletebilmelerine imkan sağlamaktadır. Bu açıdan bakıldığında 26.12.2007 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanan "Kamu İç Kontrol Standartları Tebliği", idarelerin iç kontrol sistemlerini kurabilmeleri noktasındaki [10] çalışmalarında sahip olacakları internet sitesinin bilgi ve iletişim standartlarının geliştirilmesine önemli katkı sağlayacağını ifade etmektedir.

İdarelerin internet siteleri kurmaları noktasında belki de taşıyacak oldukları sorumluluğu en somut olarak ortaya koyan mevzuat, 23.05.2007 tarihinde 26530 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkındaki kanundur. Burada bahsetmiş olduğumuz kanunun, internet sitesi olan idarelerle ilgili olacak olan en temel nokta, kanun ile içerik sağlayıcı tanımının yapılarak sorumluluklarının neler olduğunun ifade edilmiş olmasıdır.

Sorumluluk Yönünden

Kamu hizmetlerinin elektronik ortamda sunulması ile zaman ve maliyet yönünden tasarruf sağlanması ve hizmette kalitenin artırılması hedeflenmiştir [11]. Doğal olarak bu hedef için yapılacak idari faaliyetlerde bir takım sorumlulukların doğmasına neden olacak idari işlem ya da eylemler olacaktır. Sorumluluk, kurala aykırı eylemlerin hesabını verme ve bu aykırı eylemden kaynaklanan sonuca katlanmaktır [12]. İdarenin, internet sitesi ile sebep olduğu bir zararı tazmin etmesi hukuki sorumluluğunun bir gereğidir.

Öte yandan idarelerin faaliyetlerinin hukuk kurallarına uygunluğunun yargı denetiminde olması hukuk devleti olmanın bir gereğidir [13]. Bu sayede kişisel hak ve özgürlükler de bu faaliyetler karşısında koruma altına alınmış olur. İdarenin internet sitesi aracılığı ile yayın yapması idarenin işlemleri ve faaliyetleri arasında yer almaktadır. E-iletişim alanında bir zarara sebep olan idare, bu zararı tazmin etmekle yükümlüdür [13:125]. İdarenin internet üzerinden yürüttüğü faaliyetleri kendisinin sorumluluk alanı dışına çıkarması mümkün değildir. İdare, işlem ve eylemlerinde herhangi bir zarara sebep olurken araç olarak internet sitesini kullanır ise bu zararı karşılamak zorundadır [13]. İdarenin elektronik ortamda sunduğu hizmetlerde bir hata veya yanlışlık var ise bunun sorumluluğu idareye ait olacaktır [14].

İdarenin herhangi bir faaliyeti sonucu kişilerin malvarlığı zarar görebileceği gibi kişilik varlıkları da zarar görebilir. Oluşan bu zararın tazmin edilmesi idare hukukunda sorumluluk olarak ifade edilmektedir [22]. İdarenin yapmakla sorumlu olduğu hizmeti gereği gibi yapmaması, geç yapması ya da hiç yapmamasından doğan sorumluluk bir hizmet kusurudur [15]. İşin doğası gereği bu kusura neden olan, idarenin o işle ilgili olan görevlisinin kusurudur. Bu kusurlu davranış karşısında görevliye karşı bir adliye mahkemelerinde bir dava açılmaz ancak idareye karşı idari yargı organlarında tam yargı davası açılabilir [16].

İdarenin idari sorumluluğuna gidilebilmesi için, idare tarafından verilen zararın, kamu hukuku içerisine dahil olan bir faaliyeti nedeni ile oluşması gerekir [16:407]. Örneğin idarenin, internet ortamını kullanarak bir ilan yaparken hata yapması ve bu hatanın da beraberinde bir zarar meydana getirmesi karşısında idarenin sorumluluğundan bahsedilebilir. Çünkü burada idare, ilan yöntemi olarak internet sitesini de bir araç olarak kullanmıştır ve

doğabilecek olumsuz hukuki sonuçları da peşinen kabul etmiş demektir.

İdarenin internet sitesinden yaptığı yayının hatalı olması karşısında bir sorumluluğu doğacağını mevzuat üzerinden giderek ispatlamak istersek ilk bakmamız gereken yer 5651 sayılı İnternet Kanunu olacaktır. Kanunun 4.maddesine göre; içerik sağlayıcı, internet ortamında kullanıma sunduğu her türlü içerikten sorumludur. İçerik sağlayıcı, bağlantı sağladığı başkasına ait içerikten sorumlu değildir. Ancak, sunuş biçiminden, bağlantı sağladığı içeriği benimsediği ve kullanıcının söz konusu içeriğe ulaşmasını amaçladığı açıkça belli ise genel hükümlere göre sorumludur. Buradan hareketle internet sitesi kuran ve buradan yayın yapan bir idare, internet sitesi aracılığı ile kamuoyuna bilgi sunması, gerektiğinde bilgiyi değiştirmesi ya da bilgiyi sağlaması gibi faaliyetler yürütmesinden dolayı 5651 sayılı Kanun'a göre içerik sağlayıcı bir tüzel kişiliktir. Diğer taraftan Kamu Kurumları İnternet Siteleri Kılavuzu'nun yer aldığı Başbakanlık Genelgesine göre idarelerin internet sitelerinde tartışma, sohbet ve danışma gibi etkileşimli ortamlar var ise buralarda yazılan mesajların içeriğinin herhangi bir suç içermemesi, idarenin amaçları ile ters düşmemesi gerekmektedir. İdare tarafından görevlendirilen görevli tarafından belli aralıklarla dışarıdan gelen mesajlar taranmalı ve içerik olarak uygun olmayanlar yani bir başkasının kişilik haklarının ihlaline neden olabilecekler silinmelidir. Genelgenin özü itibari ile idarelerin internet sitelerindeki yayınlarından beklenen içeriğin doğruluğu ve güncelliğidir. O halde bu iki noktadaki faaliyetlerdeki hata ya da eksiklikler idarenin hizmet kusuru anlamını taşıyacaktır. Sınav tarihlerini internet sitesinden hatalı ilan eden bir idarenin bu eylemi, hizmeti kötü işletmesi anlamındadır ve sorumluluğunu gerektirir [18] . Hatalı sınav tarihi nedeni ile mağdur olan bir öğrencinin idare aleyhine bir tazmin talebinde bulunmak amacı ile tam yargı

davasını açması bir başka deyişle bu davadan sonuç alabilmesi için idarenin sorumluluğunun tam olarak oluştuğu ispat edilmelidir. Olayda idarenin internet sitesi kullanarak bir fiili olduğu, bu fiilin kusur içerdiği ve bu kusur sonucu bir zararın meydana geldiği ve son olarak da yapılan fiil ile oluşan zarar arasında bir sebep sonuç ilişkisinin var olduğu ispatlanmalıdır [16:423]. Öte yandan bu idari hizmetin idarenin bir görevlisi tarafından yapılacağı gerçeğinden hareketle hataya sebep olan görevliye karşı adli yargıda dava açmak mümkün değildir. Buradaki görev, hizmetten ayrılmaz nitelikte olup kişisel değil idarenin bir görevidir. Dolayısıyla da kusur kişisel değil idarenin hizmet kusurudur [22:507].

İdarenin internet sitesi aracılığı ile yaptığı yayındaki hatalı ya da eksik bilgi nedeni ile gelecekte oluşabilecek ciddi şans kayıpları da zarar olarak tanımlanmaktadır. İnternet sitesindeki bilginin eksik olması nedeni ile örneğin başvuru hakkının kaybedilmesi, sınavın başarısız olması gibi durumlar da şans kayıpları olup idare tarafından tazmin edilmesi gerekir [22:550].

İdarenin internet sitesinden kaynaklanan sorumluluğuna emsal bir yargı kararı üzerinden de bakılabilir. Şöyle ki, ister gerçek isterse tüzel kişi olsun tüm internet aktörlerinin tanımı ve beraberinde sorumluluklarının ifade edildiği 5651 sayılı İnternet Kanunu kapsamındaki uyumsuzluklar yakın bir tarihte yapılan işbölümü ile Danıştay 13.Dairesi'nin görev alanı içerisinde yer almaya başlamıştır [19]. Danıştay bir kararında [20]; idarenin hukuki sorumluluğundan söz edilebilmesi için ortada bir zararın bulunması bunun da idareye yüklenebilen bir işlem veya eylemden doğması, zararlar idari faaliyet arasında illiyet bağı bulunması gerektiğini ifade etmektedir. İdarenin kamu hizmetinin yürütülmesinden doğan zarardan sorumlu tutulabilmesini gerektiren durumlardan biri de hizmet

kusurudur. İdarenin hizmet kusurunu oluşturan eylemi nedeni ile uğranılan zararı tazminle yükümlü olduğu idare hukuku ilkelerindedir. İdarenin hukuki sorumluluğu sonucu olan tam yargı davalarındaki amaç, idarenin bir eylemi ya da işlemi nedeni ile uğranılan zararın giderilmesidir. Danıştay'ın bu emsal kararına göre idarelere ait internet siteleri, herkes tarafından okunabilen içeriklere sahip olup, sitenin denetim yetkisi yine o idareye aittir. Somut olayda ise davalı idare, hakaret niteliği taşıyan içeriği kendi denetiminde ve sorumluluğunda olan internet sitesinden kaldırmayarak bir hizmet kusuru işlemiştir. Bu durumda, davacının kendisine yönelik hakaret niteliği taşıyan yayınlardan dolayı manevi zarara uğramış olması nedeni ile davacının kişisel durumu ve olayın niteliği göz önüne alınarak takdir edilecek bir oranda manevi tazminata hükmedilmesine karar verilmiştir. Burada ifade edilen hizmet kusuru; hizmetin kurulmasında, düzenlenmesinde ya da işeyişindeki bir arızayı, aksamayı ve eksikliği anlatmaktadır [22:497].

Somut bir başka olayda ise; kendisi hakkında hakaret içeren beyanların yer aldığı tutanağın TBMM ye ait internet sitesinden kaldırılması talebi ile TBMM Başkanlığı'na başvuran kişinin bu talebinin reddedilmesi hakkındadır. Danıştay ise dava ile ilgili kararında [21]; TBMM'nin başvuru yapan kişinin talebinin reddedilmesini davalı idarece tek yanlı olarak tesis edilen ve davacının hukukunu etkileyen ve bu haliyle de iptal davasına konu olabilecek işlemler arasında kabul etmiştir.

Başka bir somut olayda ise Danıştay; kendi bilgisayar kayıtlarını güncel tutmayarak askerliğini tamamlamış olmasına rağmen kişinin bakaya ve tahditli gözükmesi nedeniyle yurtdışına çıkarılmamasına ve mesleği ile ilgili konferansa katılamamasına neden olması nedeniyle idarenin hizmet kusuru yaptığına hükmederek kişinin, uçak biletleri karşılığı maddi ve çektiği üzüntüye

karşılık manevi tazminatının hesaplanarak ödenmesine karar vermiştir [23].

3.Sonuç

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin gün geçtikçe gelişmesi ve kullanımının artması idarelerin de bu alana girmesine neden olmuştur. Birçok kamu hizmeti bu teknoloji yardımı ile daha hızlı ve kolay olarak sunulabilmektedir. İdareler e-iletişim araçları yardımı ile çeşitli hizmetler sunmakta ve işlemler gerçekleştirmektedirler. Bu araçlardan biri de idarelerin internet sitesidir.

Kendisine ait bir alan adı tahsis ettirerek internet sitesi kuran ve bu sitenin içerisindeki bilgileri üreten, değiştiren ya da sağlayan olarak idareler, 5651 sayılı İnternet Kanununda içerik sağlayıcı olarak tanımlanmışlardır. Hal böyle iken idareler, sağladıkları içeriklerden bir başka ifade ile internet ortamında yaptıkları yayınlardan dolayı sorumludurlar. Bu sorumluluk hukuki bir sorumluluktur ve yargı denetimine tabidir.

İnternet sitelerinin hizmete girdiği ilk dönemlerde site aracılığı ile sunulan bazı hizmetlerin yaratmış olduğu olumlu etki nedeni ile işlemlerin hukuki boyutu belki ikinci plana itilmiş olsa da gelişmelere paralel olarak bu alandaki mevzuat boşluğu yetersiz olmakla birlikte belki idarelerin önlerini görebilme açısından bir nebze de olsa dolmaya başlamıştır. İdare Hukukunun bilgi kaynaklarının ilk sırasında yer alan mevzuat penceresinden bakıldığında; özellikle 2007 yılı içerisinde, internet ortamındaki tüm yayınları düzenleyen ve ortamın aktörlerini sorumlulukları ile birlikte ortaya koyan 5651 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesi, Kamu İdareleri İnternet Sitesi Klavuzu'nun bir Başbakanlık Genelgesi ile yayımlanması ve son olarak 2009 yılında yayımlanan Kamu Hizmetlerinin Sunumunda Uyulacak Usul ve Esaslara İlişkin Yönetmelik, bu alandaki mevzuat kaynaklardır.

İdareler, internet siteleri aracılığı ile bir takım işlem ve faaliyetleri yürütebilmektedirler. Bu teknoloji idarelere, hem zaman hem de mekan tasarrufu sağlayıp hız kazandırırken, hizmet alan kesim için de bir nevi denetleme ve yönetime katılma fırsatlarını beraberinde getirmektedir. Gerek hizmet sunan gerekse hizmet alan bakımından bu olumlu durum aynı zamanda bazı hukuki sorumlulukları da taşımaktadır. İnternet sitesi ile işlem tesis eden, bilgi aktaran idare bu yayını ile bir hizmet kusurunu da sebep olabilmektedir. O halde idare bu hizmet kusurunun karşılığı olarak verdiği zararı tazmin etmek durumundadır.

İdarenin internet sitesi aracılığı ile sunduğu yayın bir ihlale sebep olabilir. Danıştay'ın da oluşturduğu içtihatlar dan da görüldüğü gibi idare, internet sitesinin denetiminden ve içeriğinden sorumludur. Yapılan yayınlar idarenin kamu hizmetinden kaynaklı yayınlar olacağından idare hukuku kapsamında değerlendirilmektedir. İdarenin internet sitesindeki yayın nedeni ile zarar gördüğünü iddia eden kişi, idareye karşı zararının karşılanması maksadı ile idari yargıda dava açabilir.

Kamu hizmetlerinin sunumunda idareler, basılı ortamdaki bilgi ve belgeleri elektronik ortama taşınmaları ve veritabanlarını diğer idarelerle kanuni sınırlamalar saklı kalmak kaydıyla paylaşmak zorundadır. İdarenin internet sitesi ile sunduğu bilgilerdeki hata ya da eksiklik, idarenin hizmet kusurudur.

Kaynaklar

- [1] ERDOĞAN, Yavuz; Türk Ceza Kanununda Bilişim Suçları, İstanbul 2012.
- [2] GÜNAYDIN, Barış; İnternet Yayıncılığı ve İfade Özgürlüğü, Ankara 2010.

- [3] SAYIMER, İdil; Sanal Ortamda Halkla İlişkiler, İstanbul 2008.
- [4] OKAN, Neval; Ağ reklamları ve Haksız Rekabet, Ankara 2011.
- [5] İÇEL, Kayıhan ve ÜNVER, Yener; Kitle İletişim Hukuku, İstanbul 2012.
- [6] GÖK, Mehmet Salih; 5651 Sayılı Kanun ve Bilgi Güvenliği İlişkisi, İstanbul 2012.
- [7] ÖZDEN, Çankaya / YAMANER, Melike; Kitle İletişim Özgürlüğü, İstanbul 2012.
- [8] KAYA, Mehmet Bedii; Teknik ve Hukuki Boyutlarıyla İnternet Erişiminin Engellenmesi, İstanbul 2010.
- [9] AVŞAR, Zakir/ÖNGÖREN, Gürsel; Bilişim Hukuku, İstanbul 2010.
- [10] TÜMER, Sumru, Kamuda İç Kontrol Sistemi ve Uygulama Aşamaları, Ankara 2010.
- [11] DURMUŞ, Suna/ÇAĞILTAY, Kürşat, Kamu Kurumu Web Siteleri ve Kullanabilirlik, Ankara 2012.
- [12] OĞUZ, Habip; İnternet Ortamında Kişilik Haklarının İhlali ve Korunması, 2.bs., Ankara 2012.
- [13] EREN, Hayrettin, E-Dönüşüm Sürecinde İdari İşlemler, Ankara 2010.
- [14] YILMAZ, Mustafa, Elektronik Ortamda İdarenin Yaptığı Faaliyetlerin İdare

Hukuku Açısından
Değerlendirilmesi, e-akademi, 2005.

- [15] OĞURLU, Yücel, İdare Hukukunda E-Devlet Dönüşümü ve Dijitalleşen Kamu Hizmeti, İstanbul 2010.
- [16] GÖZLER, Kemal, İdare Hukukuna Giriş, Bursa 2011.
- [17] ÇAKMAK, Münci, İdare Hukuku ve İnternet, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi dergisi, Cilt 9, Sayı 1-2, Ankara 2005.
- [18] ÖZTEMUR, Necdet, Hizmet Kusuru Teorisi ve İdarenin Sorumluluğu, Ankara 1963.
- [19] www.danistay.gov.tr (E.T.1.10.2013)
- [20] DANIŞTAY 8.Dairesi, 2008/6707 E., 2011/2949 K., 01.06.2011 Tarih (Sinerji Mevzuat ve İçtihat Programları)
- [21] DANIŞTAY 10.Dairesi, 2007/7981 E., 2010/6186 K., 20.07.2010 Tarih (Sinerji Mevzuat ve İçtihat Programları)
- [22] ÇAĞLAYAN, Ramazan, İdare Hukuku Dersleri, Ankara 2103.
- [23] GÖZÜBÜYÜK, Şeref/TAN, Turgut, İdare Hukuku, Cilt 1 Genel Esaslar, Ankara 2010.